

О.М. Канівець¹, С.А. Халіков², Р.С. В'яткін², І.Ю. Бурвіков²

¹Сумський національний аграрний університет, Україна

²Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Україна

ГЕОПРОСТОРОВИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Доведена актуальність щодо визначення геопросторового розвитку територіальних громад. Досягнута мета дослідження відносно обґрунтування теоретичних підходів до визначення геопросторового розвитку територіальних громад. Виокремлені теоретичні підходи до визначення геопросторового розвитку територіальних громад: функціональний, просторовий, містобудівний, нормативно-правовий, безпековий, системний.

Ключові слова: геопросторовий розвиток, територіальні громади, теоретичні положення, геоінформаційні системи, системний підхід.

Постановка проблеми

Трансформація системи місцевого самоврядування, зростання значення територіальних громад (ТГ) потребують переосмислення підходів до визначення геопросторового розвитку. За останні роки відбувається збільшення кількості, активізація взаємодії стейкхолдерів, розширюються можливості застосування геоінформаційних систем для розробки документів та забезпечення розвитку. Водночас виникають проблемні аспекти щодо формування напрямів формування та реалізації геопросторового розвитку територіальних громад, використання геоінформаційних систем представниками ТГ.

У сфері функціонування територіальних громад зростає значення геоінформаційних систем на основі сформованого нормативно-правового забезпечення: Закони України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» [1], «Про засади державної регіональної політики» [2], «Про затвердження Порядку функціонування національної інфраструктури геопросторових даних» [3]; Урядовий портал «Цифрові інструменти відновлення: як Геоінформаційна система сприятиме регіональному розвитку» [4].

Однак на недостатньому рівні сформована теоретико-методична платформа щодо визначення геопросторового розвитку територіальних громад.

Отже, визначені проблемні аспекти мають актуальний характер.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У наявних наукових розробках відсутні єдині теоретичні підходи до визначення геопросторового розвитку територіальних громад. Зокрема, комплексний план просторового розвитку території територіальної громади визначається комплексом просторо-

вих, екологічних, містобудівних, інвестиційних та інших чинників, що впливають на розвиток ТГ [5].

Концепція інтегрованого розвитку території територіальної громади характеризується як система напрямів і чинників, взаємодія яких формує інтегроване середовище прийняття обґрунтованих управлінських рішень для створення більш якісного порівняння з минулим середовища функціонування ТГ [5].

Сталий розвиток території територіальної громади визначається як система, що постійно трансформується, функціонування якої забезпечує просторово-планувальні переваги та геопросторовий розвиток порівняно з іншими ТГ [5].

Визначено напрями та особливості забезпечення розвитку територіальних громад із врахуванням нормативно-правових аспектів їх функціонування:

- виокремлення складових програми комплексного відновлення території територіальної громади (її частини);
- визначення складових комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади;
- розробка комплексного плану;
- формування порядку та особливостей надання взаємодії із бюджетами різного рівня для розробки комплексного плану ТГ;
- розробка електронних документів;
- забезпечення відносин щодо взаємодії у системі розвитку територіальних громад;
- виокремлення особливостей формування територіальних громад;
- забезпечення державної підтримки ТГ;
- розробка, реалізація та моніторинг плану відновлення та розвитку ТГ;
- організація співробітництва громад;
- характеристика форми співробітництва

територіальних громад;

- забезпечення державного стимулювання, фінансування та моніторингу співробітництва;
- характеристика напрямів припинення співробітництва даними [5–9].

На функціональних напрямках забезпечення розвитку територій наголошують у розробці [10]. Розвиваючи функціональний підхід, деякі автори характеризують сучасний інструментарій розвитку територій, зокрема смарт-спеціалізацію регіонів [11–13]. У цьому контексті слід відзначити, що смарт-спеціалізація спрямована на розвиток та єдність, які орієнтовані на людину, гідне життя у системі функціонування ТГ та взаємодії зі стейк-холдерами [14].

Представлений інструментарій реалізується через сукупність взаємопов'язаних етапів:

- аналіз економічного, інноваційного, інвестиційного потенціалів регіону;
- забезпечення ефективності стейкхолдерних взаємовідносин;
- формування управлінських аспектів розвитку регіонів;
- визначення полюсів зростання;
- вибір пріоритетів розвитку;
- розробка та реалізація дорожньої карти та функціональних напрямів розвитку;
- формування та реалізація моніторингових процедур [15].

Визначено етапи розвитку ефективного функціонування громад:

- аналіз поточної ситуації;
- визначення потреб громади;
- оцінка ресурсного потенціалу;
- врахування трендів розвитку;
- встановлення пріоритетів;
- розробка стратегій та плану дій;
- залучення інвестицій [16].

На особливостях розвитку територіальних громад, напрямках його реалізації, зважаючи на міжнародний досвід застосування сучасних геоінформаційних систем, наголошується у розробках [17, 18].

Мета та завдання статті

Метою дослідження є обґрунтування теоретичних підходів щодо визначення геопросторового розвитку територіальних громад. Для цього вирішуються наступні завдання:

- узагальнення теоретичних положень щодо визначення геопросторового розвитку територіальних громад;
- виокремлення теоретичних підходів до визначення геопросторового розвитку територіальних громад.

Виклад основного матеріалу

Для просторового розвитку територіальних

громад виокремлено наступні чинники:

- природно-ресурсні та кліматичні;
- транспортно-географічні;
- демографічні;
- екологічні;
- інфраструктурні та ін. [19, 20].

У цьому контексті визначається просторове забезпечення для формування напрямів розвитку територіальних громад:

- границя території;
- ортофотоплани відповідного масштабу на території населених пунктів;
- аерофотознімки, за якими створені ортофотоплани;
- елементи орієнтування аерофотознімків;
- матеріали фотофіксації із застосуванням БПЛА;
- наявні топографічні карти;
- перелік офіційних назв елементів вулично-дорожньої мережі;
- інформація про екологічні об'єкти;
- схеми наявних інфраструктурних та транспортних об'єктів;
- межі об'єктів земельно-майнового комплексу.

На безпекових аспектах просторового розвитку наголошується у роботі [21].

Слід зазначити на необхідності формування системи безпеки територіальної громади, яка є багаторівневою системою, що забезпечує розвиток шляхом реалізації відповідних напрямів. У цьому контексті необхідно відзначити роботи [22, 23].

Для формування геопросторового розвитку територіальних громад особливого значення мають напрями створення та використання баз геоданих і можливостей та застосування сучасних геоінформаційних систем.

Висновки

Отже, виокремлено теоретичні підходи до визначення геопросторового розвитку територіальних громад:

- функціональний: характеризується напрямами застосування геоінформаційних систем і реалізації формування й втілення етапів здійснення геопросторового розвитку територіальних громад;
- просторовий: основна увага фокусується на просторових аспектах розвитку територіальних громад;
- містобудівний: для забезпечення геопросторового розвитку визначається вплив містобудівних чинників функціонування територіальних громад;
- нормативно-правовий: формування та застосування нормативно-правового забезпечення геопросторового розвитку територіальних громад;
- безпековий: виокремлюються безпекові чинники, що впливають на геопросторовий розвиток територіальних громад;

– системний: геопросторовий розвиток визначається як системна категорія, що складається із сукупності чинників, формування та взаємодія яких здійснюється на основі методів, моделей, що дозволяють сформувати геопросторове забезпечення із застосуванням сучасного геоінформаційного інструментарію для побудови більш якісного порівняно з минулим станом середовища. Це дозволяє підвищити ефективність функціонування територіальних громад та створити геопросторову основу для прийняття обґрунтованих рішень щодо використання земельно-майнового комплексу як основного чинника, що забезпечує їх розвиток.

Література

1. Про національну інфраструктуру геопросторових даних. Закон України. Документ 554-IX. Редакція від 13.04.2020. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20#Text>, вільний (дата звернення: 24.04.2024).
2. Про засади державної регіональної політики. Закон України. Документ 156-VIII. Редакція від 01.01.2024. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>, вільний (дата звернення: 28.04.2024).
3. Про затвердження Порядку функціонування національної інфраструктури геопросторових даних. Закон України. Документ 532-2021-п. Редакція від 20.02.2024. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532-2021-n#Text>, вільний (дата звернення: 23.04.2024).
4. Цифрові інструменти відновлення: як Геоінформаційна система сприятиме регіональному розвитку. Урядовий портал. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/tsyfrovii-instrumenty-vidnovlennia-ia-keioinformatsiina-systema-spryiatyme-rehionalnomu-rozvytku>, вільний (дата звернення: 24.04.2024).
5. Про регулювання містобудівної діяльності. Закон України. Документ 3038-VI. Редакція від 04.01.2024. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>, вільний (дата звернення: 29.04.2024).
6. Про землеустрій. Закон України. Документ 858-IV. Редакція від 31.12.2023. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#n1107>, вільний (дата звернення: 29.04.2024).
7. Про визначення формату електронних документів комплексного плану просторового розвитку території територіальної громади, генерального плану населеного пункту, детального плану території. Постанова Кабінету міністрів України. Документ 632-2021-п. Редакція від 09.06.2021. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/632-2021-n#Text>, вільний (дата звернення: 28.04.2024).
8. Про добровільне об'єднання територіальних громад. Закон України. Документ 157-VIII. Редакція від 14.05.2020. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>, вільний (дата звернення: 27.04.2024).
9. Про співробітництво територіальних громад. Закон України. Документ 1508-VII. Редакція від 04.04.2023. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>, вільний (дата звернення: 28.04.2024).
10. Васильєва О. І. Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад / О. І. Васильєва, Н. В. Васильєва // Інвестиції: практика та досвід. – 2018. – № 8. – С. 74–78.
11. Healy A. Innovation in circumpolar regions: new challenges for smart specialization / A. Healy // The Northern Review. – 2017. – № 45. – pp. 11–32. – Режим доступу: <http://orca.cf.ac.uk/102137/3/Healy%20A%202017%20North%20Review%20postprint%20%282%29.pdf>, вільний (дата звернення: 29.04.2024).
12. Todtling F. One size fits all? Towards a differentiated regional innovation policy / F. Todtling, M. Trippel // Research Policy. – 2005. – № 34. – issue 8. – pp. 1203–1219. – Режим доступу: <https://doi.org/10.1016/j.respol.2005.01.018>, вільний (дата звернення: 29.04.2024).
13. Возняк Г. В. Теоретико-методологічні аспекти формування моделі смарт-спеціалізації України / Г. В. Возняк // Регіональна економіка. – 2021. – № 2. – С. 27–36.
14. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки. Постанова КМУ від 05.08.2020 року № 695. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoi-strategiy-regionalnogo-rozvitku-na-2021-2027-t50820>, вільний (дата звернення: 25.04.2024).
15. Територіальний розвиток і регіональна політика. Стимулювання розвитку регіонів на засадах смарт-спеціалізації: бар'єри та механізми імплементації: наукова доповідь / наук. ред. д.е.н., проф. Сторонянська І.З. Львів, ІПД НАНУ. 2021. 155 с.
16. Пронько Л. М. Економічний розвиток територіальних громад: сутність, особливості та стратегічні перспективи / Л. М. Пронько, К. Ю. Затайдох, Я. І. Чорний // Економіка та суспільство. Менеджмент. – 2024. – Вип. 29. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3428/3356>, вільний (дата звернення: 28.04.2024).
17. Goodchild M. F. Geographical information science / M. F. Goodchild // International Journal of Geographical Information Systems. – 1992. – 6 (1). – P. 31–45.
18. Mamonov K. The main conceptual provisions of the territorial development of the regional land use / K. Mamonov, O. Kanivets, K. Viatkin, O. Voronkov // Geodesy and cartography. Polish Academy of Sciences. – 2021. – Vol. 70. – № 2. – DOI: <https://doi.org/10.24425/gac.2021.136682>, вільний (дата звернення: 30.04.2024).
19. Нудельман В. І. Для чого потрібні генплани територій / В. І. Нудельман // Українська правда. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/columns/2017/01/7/7131578/>, вільний (дата звернення: 27.04.2024).
20. Кизим М. О. Чинники просторового розвитку територіальних громад у системі публічного управління територіями / М. О. Кизим, І. Б. Семигуліна, І. В. Ярошенко // Регіональна економіка. Проблеми економіки. – 2022. – № 2 (52). – С. 83–92.
21. Заяць Т. А. Економічна основа сільських поселень та перспективи її зміцнення / Т. А. Заяць, Г. О. Краєвська // Економіка України. – 2016. – № 9. – С. 70–81.
22. Valdaliso J. M. Strategies for shaping territorial competitiveness / J. M. Valdaliso, J. R. Wilson // Routledge, London. – 2015. – С. 95.
23. Li G. Regional competition, environmental decentralization, and target selection of local governments / G. Li, F. Guob, D. Dic // Science of The Total Environment. – 2020. – vol. 755. – part 1. – Режим доступу: <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.142536>, вільний (дата звернення: 26.04.2024).

References

1. About the national infrastructure of geospatial data. Law of Ukraine. Document 554-IX. Editorial office dated 04/13/2020. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20#Text>
2. About the principles of state regional policy. Law of

Ukraine. Document 156-VIII. Editorial from 01.01.2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

3. On approval of the Procedure for the functioning of the national infrastructure of geospatial data. Law of Ukraine. Document 532-2021-p. Editorial office dated 20.02.2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/532-2021-n#Text>

4. Digital recovery tools: how the Geoinformation system will contribute to regional development. Government portal. <https://www.kmu.gov.ua/news/tsyfrovi-instrumenty-vidnovlennia-iak-heoinformatsiina-systema-spryiatyme-rehionalnomu-rozvytku>

5. On the regulation of urban planning activities. Law of Ukraine. Document 3038-VI. Editorial from 04.01.2024. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text>

6. About land management. Law of Ukraine. Document 858-IV. Edition of 12/31/2023. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#n1107>

7. On defining the format of electronic documents of the comprehensive spatial development plan of the territory of the territorial community, the general plan of the settlement, the detailed plan of the territory. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine. Document 632-2021-p. Editorial from 06/09/2021. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/632-2021-n#Text>

8. On the voluntary association of territorial communities. Law of Ukraine. Document 157-VIII. Editorial from 05/14/2020. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>

9. About the cooperation of territorial communities. Law of Ukraine. Document 1508-VII. Editorial from 04.04.2023. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>

10. Vasyliieva, O. I. & Vasyliieva, N. V. (2018) Conceptual principles of sustainable development of territorial communities. *Investments: practice and experience*. 8, 74–78.

11. Healy, A. (2017) Innovation in circumpolar regions: new challenges for smart specialization. *The Northern Review*. 45, 11–32. <http://orca.cf.ac.uk/102137/3/Healy%20A%202017%20Northern%20Review%20postprint%20%282%29.pdf>

12. Todtling, F. & Trippel, M. (2005). One size fits all? Towards a differentiated regional innovation policy. *Research Policy*. 34(8), 1203–1219. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2005.01.018>

13. Vozniak, G. V. (2021) Theoretical and methodological aspects of the formation of the model of smart specialization of Ukraine. *Regional economy*. 2, 27–36.

14. On the approval of the State Strategy of Regional Development for 2021-2027. Resolution of the CMU of August 5, 2020 №. 695. <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiy-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820>

15. Storonyanska, I. Z. (2021) Territorial development and regional policy. Stimulating the development of regions on the basis of smart specialization: barriers and mechanisms of implementation: Lviv, IRD of NASU.

16. Pronko, L. M., Zatyaydukh, K. Yu. & Chorny, Y. I. (2024) Economic development of territorial communities: essence, features and strategic perspectives. *Economy and society. Management*. 29. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3428/3356>

17. Goodchild, M. F. (1992) Geographical information science. *International Journal of Geographical Information Sys-*

tems. 6 (1), 31–45.

18. Mamonov, K., Kanivets, O., Viatkin, K. & Voronkov, O. (2021) The main conceptual provisions of the territorial development of the regional land use. *Geodesy and cartography. Polish Academy of Sciences*. 70(2). <https://doi.org/10.24425/gac.2021.136682>

19. Nudelman, V. I. Why are general plans of territories needed. *Ukrainian Pravda*. <http://www.pravda.com.ua/columns/2017/01/7/7131578/>

20. Kyzim, M. O., Semigulina, I. B. & Yaroshenko, I. V. (2022) Factors of spatial development of territorial communities in the system of public management of territories. *Regional economy. Problems of economics*. 2 (52), 83–92.

21. Zayats, T. A. & Kraevska, G. O. (2016) The economic basis of rural settlements and prospects for its strengthening. *Economy of Ukraine*. 9, 70–81.

22. Valdaliso, J. M., & Wilson, J. R. (2005) Strategies for shaping territorial competitiveness. Routledge, London.

23. Li, G., Guob, F. & Dic, D. (2020) Regional competition, environmental decentralization, and target selection of local governments. *Science of The Total Environment*. 755(1) <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.142536>

Рецензент: д-р екон. наук, проф. К.А. Мамонов, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Україна.

Автор: КАНІВЕЦЬ Олена Миколаївна
кандидат технічних наук, старший викладач кафедри
геодезії та землеустрою
Сумський національний аграрний університет
E-mail – leva1205@ukr.net
ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9597-6617>

Автор: ХАЛІКОВ Сергій Анатолійович
аспірант кафедри земельного адміністрування та
геоінформаційних систем
Харківський національний університет міського
господарства імені О.М. Бекетова
E-mail – serhii.khalikov@kname.edu.ua
ID ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-7439-9864>

Автор: В'ЯТКІН Роман Сергійович
доктор філософії, асистент кафедри земельного
адміністрування та геоінформаційних систем
Харківський національний університет міського
господарства імені О.М. Бекетова
E-mail – viatkinr@gmail.com
ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8807-9988>

Автор: БУРВІКОВ Ігор Юрійович
магістрант кафедри земельного адміністрування
та геоінформаційних систем
Харківський національний університет міського
господарства імені О.М. Бекетова
E-mail – scbkha@gmail.com
ID ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-2821-901X>

GEOSPATIAL DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES: THEORETICAL PROVISIONS

O. Kanivets¹, S. Khalikov², R. Viatkin², I. Burvikov²

¹Sumy National Agrarian University, Ukraine

²O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

Determining the geospatial development of territorial communities is a relevant issue. For the formation of geospatial development of territorial communities, directions of creation and use of geodatabases and opportunities and application of modern geographic information systems are of particular importance.

The research reached the aim regarding the substantiation of theoretical approaches to determining the geospatial development of territorial communities. In this context, the study achieved the following objectives: generalising theoretical provisions regarding the definition of the geospatial development of territorial communities and highlighting theoretical approaches to the definition of the geospatial development of territorial communities. Distinguished theoretical approaches to the definition of geospatial development of territorial communities include:

- functional approach: characterised by directions of application of geoinformation systems and realisation of the formation and completion of stages of implementation of geospatial development of territorial communities;*
- spatial approach: the main focus is on the spatial aspects of the development of territorial communities;*
- urban planning approach: determining the influence of urban planning factors on the functioning of territorial communities to ensure geospatial development;*
- regulatory approach: formation and application of regulatory support for geospatial development of territorial communities;*
- security approach: singling out security factors affecting the geospatial development of territorial communities;*
- systemic approach: defining geospatial development as a systemic category consisting of a set of factors, the formation and interaction of which is carried out based on methods and models, which allows for the formation of geospatial provision with the use of modern geoinformation tools to build a higher quality environment compared to the past state. It makes it possible to increase the effectiveness of the functioning of territorial communities and create a geospatial basis for making informed decisions regarding the use of the land and property complex as the main factor that ensures their development.*

Keywords: *geospatial development, territorial communities, theoretical provisions, geographic information systems, systematic approach.*